

Motion till riksdagen 2005/06:K15

av **Liselott Hagberg m.fl. (fp)**
med anledning av prop. 2005/06:86

Ett ökat samiskt inflytande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om tilläggsdirektiv till Författningsutredningen om att skydda samernas ställning som ursprungsbefolkning i grundlagen.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med en redovisning av sin syn på hur Diskrimineringskommitténs majoritetsförslag påverkar de rättsliga åtgärderna till skydd för etniska minoritetsgrupper i Sverige.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om större inflytande för sametinget i beslut som rör samiska intressen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utreda utökat samiskt självstyre genom Sametinget.
5. Riksdagen beslutar om ändring i 2 kap. 2 § sametingslagen (1992:1433), enligt följande:

Nuvarande lydelse

Efter förslag av Sametinget förordnar regeringen ordförande i Sametinget. Ordföranden skall utses bland tingets ledamöter. Sametinget väljer vice ordförande bland ledamöterna.

Föreslagen lydelse

Sametinget väljer ordförande samt en eller flera vice ordförande bland tingets ledamöter. Sametinget får återkalla ordförandes eller vice ordförandes uppdrag.

6. Riksdagen beslutar om ändring i sametingslagen (1992:1433) genom tillägg av 3 kap. 1 a § enligt följande lydelse:

1 a §

Sametinget får förordna om extra val till Sametinget mellan ordinarie val. Extra val skall hållas inom tre månader. Om Sametinget ej kan besluta i fråga om val till ordförande enligt 2 kap. 2 § vid två på varandra följande sammanträden skall Sametinget besluta om att extra val skall hållas.

Liberala utgångspunkter

Liberal politik utgår ifrån individens rätt att själv forma sitt liv. Utgångspunkten för samepolitiken måste därför vara att stärka individens möjligheter att

Fel! Okänt namn på

utifrån sina egna önskemål kunna hävda och utveckla sin egen kultur, ge trygghet för rennärningen som är av stor kulturhistorisk och ekonomisk betydelse för samebyarna samt att ge ett ökat medinflytande i beslutsprocessen för frågor som är av vikt för samerna och den samiska kulturen.

Folkpartiet välkomnar flera av förslagen i föreliggande proposition. Vi har under många år försökt att driva på regeringen i de här och andra frågor som rör nationella minoriteter. Dock har vi fortfarande en rätt stark kritik mot enskilda delar där vi anser att regeringen inte förmår hålla en konsekvent linje eller utan synbarliga skäl avstår från att lägga fram förslag som varit motiverade och fått stöd av många remissinstanser.

Målkonflikt

Ideologiskt föreligger det en målkonflikt mellan att sträva efter likabehandling och universalitet å ena sidan och att å andra sidan starkt värna om en minoritets intressen. Denna strävan kan innebära att staten måste frångå sin principiellt viktiga neutralitet i juridiska frågor som berör förhållandet mellan medborgare eller grupper av medborgare. Ett exempel på detta är att både rennäringslagen och sametingslagen bygger på det etniska begreppet same och därför kan anses ge rättigheter som andra medborgare än den som kan göra anspråk på en sådan härkomst inte har tillträde till.

När sådana målkonflikter existerar, är det enligt Folkpartiets mening bäst att tydligt erkänna dem. Endast då kan politiken ha förutsättningar att nå sådana kompromisser som på lång sikt är hållbara och kan skapa acceptans. Här anser vi att regeringens samepolitik brister. På grund av det förmår regeringen inte göra de nödvändiga ställningstaganden som krävs för att fullt ut uppfylla Sveriges åtaganden att garantera ursprungsbefolkningars rätt. Det bidrar sannolikt till att konflikter om markrättigheter med mera blir onödigt långdragna och inflammerade.

Följderna av regeringens oklara position i denna målkonflikt är osäkerhet och oklarhet, vilket aktualiseras också av bland annat Diskrimineringskommitténs slutbetänkande. Detta berörs senare.

Samernas ställning som urbefolkning

Regeringens oförmåga att finna en balanserad position blir tydlig i propositionens avfärdande av att ge samernas ställning som ursprungsbefolkning en reglering i grundlagen med mera. Folkpartiet anser att en urbefolkning inte är detsamma som en etnisk minoritet utan föranleder särskilda överväganden om rättsligt skydd.

Detta bör riksdagen kunna besluta om att gå vidare med omedelbart. Alla remissinstanser som tagit ställning i frågan är positiva. Regeringens motivering till att förslaget avstyrks är skral. Man hänvisar till att etniska minoriteter har ett skydd. Men etniska minoriteter är inte detsamma som ursprungs-

befolkningar, och som regeringen själv beskriver har rättsläget internationellt förändrats. Våra grannländer Norge och Finland har redan grundlagsfäst samernas särställning. Det synes föreligga få skäl till varför inte också Sverige skulle göra det.

En författningsutredning är tillsatt och arbetar med en översyn av regeringsformen (dir. 2004:96). Den bör utan onödig tidsutdräkt kunna ta upp frågan om en grundlagsfäst ställning som ursprungsbefolkning för samerna om den får tilläggsdirektiv om det. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Diskrimineringskommitténs resultat

Nyligen avlämnade Diskrimineringskommittén sitt slutbetänkande. Med den bristande analys av begreppet diskriminering som kommitténs majoritet bygger sina slutsatser på, som också utförligt kritiseras i reservationen från Folkpartiets representant i utredningen, har utredningen tidigare levererat sådana förslag som förbud för så kallad ”tjejtaxa” i taxibilar. En så kompromisslös hållning kan skapa stora oklarheter om minoritetspolitikens hela ställning i framtiden. Detta är samma målkonflikt som berördes i inledningen av denna motion, dragen till sin något överdrivna spets. Kommitténs något oklara tankegångar reser därför en hel del frågor:

- Kommer kommitténs förslag till skärpt förbud mot diskriminering att påverka lagar om de etniska minoriteternas ställning och rättigheter? Hittills har skydd för minoriteter eller andra utsatta grupper inte ansetts utgöra något som negativt särbehandlar majoritetsbefolkningen (se bl.a. prop. 1975/76:209). I utredningens delbetänkande ”Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering” ansåg man dock att det fanns ett behov av att uttryckligen undanta kvinnojournalers verksamhet från förbudet. Även slutbetänkandet är fyllt av uppräknningar av berättigade undantag på område efter område. Dock återfinns ingen genomgripande analys av hur särlagstiftning till skydd för etniska minoriteter och ursprungsbefolkningars rättigheter påverkas.
- Är skydd genom särlagstiftningar för etniska minoriteter principiellt sett att betrakta som positiv särbehandling i den meningen som kommittén beskriver? Det rör sig otvetydigt om att göra ett avsteg från likabehandlingsprincipen med liknande syfte.
- Kommittén anger att positiv särbehandling ska kunna accepteras under vissa omständigheter, men bara så länge det finns behov av den. Hittillsvarande lagstiftning om skydd för etniska minoriteter är inte avsedda som tillfälliga åtgärder och ett sådant synsätt skulle uppenbart strida mot de åtaganden som Sverige gjort i internationella konventioner.

Det är därför i högsta grad önskvärt att regeringen så snart som möjligt klargör sin egen inställning och hur frågan om fortsatt skydd för etniska minoriteters ställning och rättigheter ska hanteras. Utredningens förslag kan i sig självt ta månader att behandla, men under tiden skapas en betydande osäkerhet om

Fel! Okänt namn på

vilka juridiska följder det skulle ge, ifall regeringen skulle välja att ansluta sig till utredningsmajoritetens ståndpunkter utan att presentera svar på de här ställda frågorna. Därför bör riksdagen begära att regeringen återkommer och redovisar detta skyndsamt.

Ökat inflytande i andra beslut som berör samiska intressen

En av de möjliga åtgärder som omnämns för att ytterligare öka Sametingets möjligheter att utöva inflytande i beslutsprocessen för frågor som berör olika samiska intressen, är bland annat att utöka Sametingets funktion som remissinstans. Folkpartiet anser att detta bör övervägas. Förutom att remissbesvara förslag kan det också finnas områden där Sametingets yttrande ska höras innan beslut fattas. I de fortsatta övervägandena om en utökning av sametingets befogenheter och kompetens bör regeringen ta med detta förslag.

Riktade anslag och öronmärkta resurser utgör en form av styrning som i hög grad undergräver Sametingets roll som beslutsfattande församling. Allt för detaljerat styrda anslag är ett förfarande som är olyckligt även för en del myndigheter, då det hämmar deras möjligheter till självständiga och rimliga prioriteringar mellan olika verksamheter. En balans som tar större hänsyn till Sametingets dubbla roll måste hittas, in till dess frågan om Sametingets dubbla roller kan få en bättre lösning. Folkpartiet välkomnar därför att regeringen fortsätter att analysera frågan om ifall Sametingets budgetanslag ska göras mer generellt.

Vad här har sagts om ökat inflytande i beslut som rör samiska intressen bör riksdagen ge regeringen till känna.

Utred ökat självstyre

Sametingsutredningen berörde frågan om ökat självstyre. Detta är kontroversiellt, men en del som talar för ökat självstyre räknas också upp i propositionen och bland annat slår regeringen fast att samerna utgör ett "folk" i folkrättslig mening. Här bör fortsatta överväganden göras.

Regeringen avfärdar dock frågan på ett alltför lättvindigt sätt. I propositionen konstaterar regeringen att Sametinget successivt ska ges fler myndighetsuppgifter av förvaltningskaraktär, och därmed avvisas grundfrågan om ökat självstyre. Det är en svag argumentation. "Hur det materiella innehållet i självbestämmanderätten skall se ut är dock till stor del en fråga mellan samerna och staten", skriver man i propositionen. Men tydligen var inte samerna någon viktig part i det, eftersom regeringen sedan ensidigt och kategoriskt avfärdar en utredning där samernas intressen kunde kommit till uttryck i en fortsatt dialog.

Enligt Folkpartiets mening bör det åtminstone utredas i vilken utsträckning och på vilket sätt ett ökat självbestämmande skulle kunna uppnås samt vilka konsekvenser detta skulle medföra. En sådan utredning har också tillstyrkts

av flertalet remissinstanser. Det finns komplikationer som motiverar en noggrann analys. Flera remissinstanser påpekar att det bör utredas ”vad som avses med samiska frågor och vilka frågor som kan överlämnas till det självstyrande organet”. En principiellt viktig fråga som bör uppmärksammas särskilt är om Sametingets myndighetsutövning också ska komma att gälla icke-samer inom de aktuella förvaltningsområdena.

En sådan utredning bör kunna pröva olika lösningar och sätt att organisera en ökad självförvaltning och/eller självbestämmande, inklusive de förslag och påpekanden som framförs av remissinstanserna till den genomförda samesamfundets utredningen. Den beskrivna konflikten mellan Sametingets roll som myndighet och som politisk församling bör tas med i detta sammanhang. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Stärkt ställning för Sametinget i övrigt

Sametingets dubbla roller är som har nämnts olycklig. Till följd av dess roll som delvis förvaltningsmyndighet är tinget ovanligt styvmoderligt hållet som beslutsfattande församling. Andra direktvalda församlingar utser sin egen ordförande, men Sametingets ordförande utses av regeringen på förslag av Sametinget. Skälen för en sådan ovanlig ordning är enligt Folkpartiets mening inte tillräckligt starka. Det framstår därför tyvärr som ett tecken på misstroende mot hela församlingen. Givetvis bör Sametinget ha full möjlighet att sin egen ordförande välja och därtill vräka. Den av regeringen föreslagna nya lydelsen av 2 kap. 2 § i samesamfundslagen bör därför ersättas av lydelsen:

Sametinget väljer ordförande samt en eller flera vice ordföranden bland tingets ledamöter. Sametinget får återkalla ordförandes eller vice ordförandes uppdrag.

Möjlighet till extra val till Sametinget

Sametinget liksom andra politiska församlingar kan hamna i situationer där det blir omöjligt att komma till majoritetsbeslut. Det är en olycklig omständighet som Folkpartiet många gånger försökt ändra när det gäller kommuner och landsting. Liksom extra val kan hållas till riksdagen, bör extra val kunna hållas till andra politiska församlingar när andra möjligheter att skapa en hållbar majoritetskoalition eller andra nödvändiga förutsättningar för att ha en fungerande styrelse i demokratisk ordning saknas. Ett sådant fall kan vara om Sametinget vid flera sammanträden i följd misslyckas med att välja en ordförande som har tillräckligt stöd i församlingen.

I Sametingets fall talar dessutom den dubbla rollen som förvaltningsmyndighet för detta. Om Sametinget är politiskt blockerat kan detta få till följd att myndigheten saknar en ordentlig och förankrad ledning. Det skulle kunna ge mycket olyckliga följder.

Fel! Okänt namn på

En bestämmelse om extra val kan enkelt införas i sametingslagens tredje kapitel i form av tillägg av en ny paragraf, 1 a §, med lydelsen:

1 a §

Sametinget får förordna om extra val till Sametinget mellan ordinarie val. Extra val skall hållas inom tre månader. Om sametinget ej kan besluta i fråga om val till ordförande enligt 2 kap. 2 § vid två på varandra följande sammanträden skall Sametinget besluta om att extra val skall hållas.

Stockholm den 3 mars 2006

Liselott Hagberg (fp)

Tobias Krantz (fp)

Helena Bargholtz (fp)